

PREFAȚĂ

Opera lui Marin Sorescu, în dimensiunile ei estetice, nu este pe deplin cunoscută, o parte din creațiile sale rămânând mult timp în manuscris. Este știut faptul că anii '64, '65 îl impun prin volumele *Singur printre poeți și Poeme*. Istoricii și criticii literari notorii – Călinescu, Eugen Simion, Dumitru Micu, N. Manolescu – îl situează printre cei aleși. Îi sunt apreciate elogios operele de bază, dar îi rămân încă cvasi-necunoscute autentice creații literare: schițe, nuvele, rondeluri, fabule, sonete, reportaje etc., scrise în perioada studiilor liceale și universitare și publicate, parțial, în câteva reviste ieșene și bucureștene. Faptul acesta va fi cunoscut abia în anii din urmă, odată cu publicarea volumelor *Versuri inedite*, Scrisul Românesc, Craiova, 2001; *Parodii, fabule, epigrame*, Scrisul Românesc, Craiova, 2003; *Proză scurtă*, Scrisul Românesc, Craiova, 2003; *Cronici*

literare, Scrisul Românesc, Craiova, 2004 (cronici parțial publicate); *Cronici dramatice*, Scrisul Românesc, Craiova, 2005; *Marin Sorescu – săgeți postume*, Editura Muzeului Literaturii Române, București, 2002. Toate aceste ediții îngrijite de George Sorescu, prefețele, notele și anexele, constituie puncte de reper în receptarea unor componente necunoscute. Ele dezvăluie spiritul sorescian care trebuie privit dintr-un alt unghi estetic.

Am stabilit în câteva rânduri faptul că până spre sfârșitul studiilor universitare, Marin Sorescu configura imaginea unui tânăr scriitor neoclasic: cult, vioi, inteligent, cu o vocație ieșită din comun în actul creației. Poetul cultivă câțiva ani versul clasic (izometric). Abia după 1965 – cu volumul *Poeme* – trece la versul eterometric (liber). Cu editarea acestor creații de început, se poate rotunji imaginea scriitorului; este neoclasic, neoromantic și modern în sensul larg al cuvântului. Istoricii și criticii literari, în anii care au urmat ('64 – '65) i-au intuit geniul.

Bogata corespondență din perioada anilor amintiți prezintă explicit fațetele lui precumpănit literare (v. George Sorescu – *Marin Sorescu în scrisori de familie*, cuvânt introductiv, note și anexe de George Sorescu, Editura Alutus, Slatina, 2001).

Toate aceste mărturii ale eului creativ constituie temeiul situării poetului într-o altă ipostază, aceea de sonetist. Scepticismul unor exegeți privind posibile neajunsuri, limite în zonele prozodiei clasice

nu mai poate avea azi un suport subiectiv. Factorul estetic înclină definitiv în favoarea poetului. Precizăm faptul că din perioada studiilor, Marin Sorescu se arăta preocupat de rigorile poeziei clasice și moderne (Aristotel, Horațiu, Boileau, P. Valéry), de metrica și de prozodia versului. Câteva sonete, rondeluri (și chiar și o glossă) sunt scrise de tânărul poet în anii de studii.

Trecerea la versul liber, cu un alt tip de metrică, deci articularea lui după o altă ritmică și măsură, poate crea suspiciuni. Trebuie să precizăm însă că Marin Sorescu nu s-a îndepărtat niciodată de exigențele poeziei clasice.

Sonetele de față, adunate din corpusul poetic – Marin Sorescu, *Opere I-II*, ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu-Podocea, Prefață de Eugen Simion, București, 2002, Editura Univers Enciclopedic, precum și din manuscrisele răsfețe sau din jurnalele¹ sale de călătorie, ne stau mărturie.

Istoria sonetului este veche. Apărut destul de timpuriu în sudul Italiei, Sicilia, încă din sec. X – XI, el pătrunde în toate mediile literare europene. Controverse există. Unii cercetători îl atribuie sicilienilor, alții provençalilor. Pierre delle Vigne, Iacopo da Lentini, Rinaldo d'Aquino scriu primele sonete în formă clasică.

Modelul poeziei cu formă fixă – două catrene și două terțete sau terține de câte trei versuri (versul octosilabic, endecasilabic – 11 silabe, sau alexandrinul – 12-13 silabe) se extinde de-a lungul

câtorva secole. Se impun: Dante Aligheri, Petrarca, Guido Guinizelli, Guido Cavalcanti. Sonetul poate fi întâlnit în Renașterea italiană, la poezii Pleiadei, în Franța, în Spania, Portugalia, Anglia (Sidney, Spencer, Shakespeare).

În literatura română, el se impune încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea prin Asachi², Heliade Rădulescu, Costache Negri, Cezar Bolliac, George Crețeanu, Al. Sihleanu și strălucește în lirica eminesciană. În secolul al XX-lea îl întâlnim la Duiliu Zamfirescu, Șt. O. Iosif, Mihai Codrean, V. Voiculescu ș.a.

Printre sonetiștii ultimelor decenii ale sec. al XX-lea poate fi situat și Marin Sorescu. (În 1954 el scrisese *Sonet sonetului*, unde îl va evoca pe Dante – vezi sonetele din *Vita Nuova* – precum și sonetul din *Evul Mediu*). O dovadă că spre sfârșitul studiilor liceale avea o sinteză asupra literaturii europene și nu era străin de metrica și prozodia clasică, două componente ale poeziei, vizând structura poeziilor cu formă fixă. Aducând sonetul în actualitate, el folosește însă și alte structuri metrico-prozodice, în afara endecasilabului.

Conținutul sonetelor lui Marin Sorescu interesează prin autenticitatea unor trăiri mereu actuale: unele motive vin din antichitate, traversează câteva epoci și poposesc în contemporaneitate. Eros, reflecție gravă, neliniște, satiră, rostogolită în imagini, demnitatea trăirii, mituri și motive biblice și istorice – toate purtând pecetea unui eu

novator. Orizontul ideatic se regăsește în actul creației – poetul cultivă metrice diferite, există aici o artă a concentrării esențelor, dar și un univers de imagini inedite. Imaginarul tutelează fiecare impuls poetic. Nu pot fi ignorate sonete ca *Zidirea în dragoste*, *Parmenide*, *Aristotel*, *Hamlet în căutare*, *Ergo sum*, *Geometrie* etc. Nu încercăm o exegeză asupra lor. Considerăm totuși că, adunate în acest volum, sonetele lui Marin Sorescu, originale în cel mai autentic sens al cuvântului, în accepție horatiană, sunt pietre de construcție pentru un „exegi monumentum“; în limbaj mitic, sfînși lirici ce ies din adâncuri, învăluți în răstimpuri de nisipuri și ape. Când și când, exegeții, ispitiți de adâncimi și îndoieli, ici și colo, pot veni cu întrebări.

Sunt încredințat că eul poetic, prin substanța lui, aflat într-o altă zonă, nu conceptuală, va veni, ori de câte ori e nevoie, cu câte un răspuns. Eul poetic există. El se află în substanța fiecărui sonet, ilustrând câteva tipuri de sonete – Marin Sorescu nu cultivă numai versul iambic, de 11 silabe.

Volumul de față cuprinde sonetele identificate de noi până în prezent, cele răspândite în presa vremii, precum și acelea din volumele editate, cu intenția de a da o imagine cât mai rotundă asupra creației lui Marin Sorescu.

George Sorescu

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Volumul, alcătuit de George Sorescu, cuprinde 239 de sonete. Cu excepția primelor trei – *Sonet sonetului*, *Evul mediu*, *Iubirea* – exerciții poetice de început, publicate postum în volumele *Încoronare* (2000) și *Versuri inedite* (2001), versurile sunt dispuse aleatoriu în cuprinsul acestei ediții. Ele fac parte din mai multe cicluri poetice: *Singuri printre poeți* (*Francesco Petrarca. Sonetul XXXI*) (1964), *Descântoteca* (1976), *Fântâni în mare* (1982), *Apă vie, apă moarte* (1987), *Ecuadorul și polii* (1989), *Poezii alese de cenzură* (1991), *Traversarea* (1994).

În același arc de timp se înscriu și sonetele din volumele publicate postum, *Efectul de piramidă* (Fundăția „Marin Sorescu“, 1998) și *Scrinteala vremii* (Fundăția „Marin Sorescu“, 2000) ca și versurile identificate de George Sorescu în caietele manuscris *Jurnal* și *La Lilieci*. Datarea acestor sonete, când nu este menționată de autor, poate

fi aproximată după apariția în revistele *România literară*, *Secolul 20*, *Literatorul* sau contextual, multe sonete indicând anul 1982 și următorii, când, după acuzația de implicare în afacerea „Meditația transcendențială”, Marin Sorescu a suportat presiunile organelor de securitate și ale cenzurii (*Declarație*, *Casă sub observație*, *Condamnați*, *Zile otrăvite* ș.a.).

Dacă luăm în considerație abaterea de la canon în cele 6 sonete din *Descântoteca*, sorescian desemnate drept părți ale unei suite imaginate – *Sonetul XV*, *Sonetul XXX*, *Sonetul XXXII*, *Sonetul IX*, *Sonetul XIX* –, se poate spune că practica poeziei cu formă fixă este predominantă în perimetrul temporar 1982-1994, ceea ce nu a însemnat, desigur, abandonarea în această etapă a formulei proprii care l-a consacrat pe Marin Sorescu.

Textele din volumele citate au fost reproduse din ediția Marin Sorescu. *Opere I, II* – Academia Română. Univers enciclopedic, București, 2002, unde poeziile au fost publicate în varianta definitivă a autorului (ultima ediție antumă). Pentru textele cu mai multe variante și titlu diferit au fost adoptate titlul și varianta publicată de autor în reviste, atunci când a fost cazul.

S-au făcut note pentru sonetele identificate în manuscrise și publicate de George Sorescu în volumele *Jurnal*.

Mihaela Constantinescu-Podocea

SONET SONETULUI

Din lacrimi năzărite – mici boabe de cristal –
Ce-au picurat întruna în sufletul lui Dante –
S-a închegat sonetul ca stânca de coral
Pe fundul trist al mării, acoperit de plante.

O inimă-ntristată se zbate ca un val
În versuri numărate, cu rime elegante,
Sclipind ca niște perle, ca niște diamante
Într-o coroană veche de rege feudal.

Catrenele curg leneș, se rânduiesc cu-n cetul
Cum le-a scornit durerea, cum le-a dorit poetul;
Terțetele par steaguri foșnind din fald în fald...

Tu le citești pe gânduri, te-ncântă epitetul
Și simți fiorii lirici vibrând în pieptu-ți cald
Ca un fluid de unde la țărnul de smarald.

EVUL MEDIU

Ardea cu flăcări Roma ca un apus de soare...
Trufaşa ei cenuşă e spulberată-n vânt
Şi se coboară noaptea, o noapte ca-n mormânt.
Trec secolele-n stoluri de păsări călătoare.

Cu-ncolăciri de şarpe, ieşite din pământ,
Se mişcă valuri, valuri, noroadele „barbare“;
În munţi şi jos pe şesuri se plămădesc popoare,
Se înfrăţeşte plânsul cu versul unui cânt.

Ţărani cu faţa tristă şi umeri roşi de jug...
În umbră de pădure, zvârlindu-şi lanţul fug:
Savanţii pun la visuri mici aripi de porumb...

Se-nalţă către zare văpaia unui rug...
Şi grav pe ţarmul mării, sub cerul ca de plumb,
Scrotează depărtarea, romanticul Columb.

IUBIREA

Stârnită de un vânt de vară
Preface viața-n poezie,
Îți pune-aripi la subsuoară
Și-n mână-ți pune o făclie.

În suflet, pe strălimpezi file,
Se-apleacă și își scrie dorul,
Îți dă putere ca prin zile
Curat să luneci ca izvorul.

Dă gândului avânt de basme,
Te face să ții ochii-n soare
Și raza lui ți-o prinde-n plete.

E vraja primelor miresme,
E apa vie-mbătătoare
Ce-o sorbi mereu și tot ți-e sete.

Februarie 1954, Predeal

CÂND ROATA ROȘIE PE CER S-ARATĂ

Când roata roșie pe cer s-arată
Având drept osie întreaga listă
A celor care încă mai există,
Dar care-s condamnați la tras pe roată,

Ai vrea să fugi de pe-otrăvita pistă,
Dar goana urmărită ți-i și iată
Simți pe femur obada-ncovoiată
Și lumea e un geamăt ce persistă...

Mai lasă-ne, în carul tău de foc,
O soare, ce mai ai și alte roate,
Să ne-avântăm pe drumuri desfundate,

Precum copiii ce pornesc la joc,
Crezând că peste oase sfărâmate
Cade, de sus, o roată de noroc!

ZIDIREA ÎN DRAGOSTE

Vino,-nsetați de curgerea eternă,
Să ne-adăpăm din jgheab de stalagmită
Și peștera, sorbind, să ne înghită,
Pecetluind intrarea în cavernă.

Un rege-ndrăgostit de-o Sulamită,
Din muntele de marmoră, o pernă
Cioplind, pentru o dragoste eternă,
Când lumea-i toată numai dinamită.

Afară este viscol și e ură –
Îmbrățișați cresc țurțurii în plete
Timpul s-a-ntors cu fața la perete

Și pân' la viitoarea picătură
Un secol e și tu îmi dai o gură
Ce ține și de moarte și de sete.

PLOUĂ ȘI ȚIN ÎN BRAȚE MAREA

Plouă și țin în brațe marea,
Cu legănarea ei de dor și ură,
Se umflă-o pânză-n orice picătură
Și, respirând, le întetesc mișcarea.

Venind cu fulgerele, prin spărtură,
Norii de zinc îmi pun pe frunte sarea,
S-o logodească-n cute cu sudoarea:
Lichida, nepătrunsa mea armură.

Și arca nu e gata... Du-mă, du-mă,
Val călător, spre muntele ce-afumă
Un ciob de cer cât frunza unui plop.

Simt amețeala globului de humă
În disperarea fiecărui strop...
Plouă și e întâiul meu potop.

ÎNCEPI CU ZEI, CU CERU-ADÂNC

Începi cu zei, cu ceru-adânc, din care
Dac-ar lipsi o stea ar fi bucluc,
Problemele omenirii-ți vin buluc
Și, pajură, ții globul tot în gheare.

Și-ncet renunți. Devii doar om și-atât.
Pe frunte se mai sapă câte-o cută,
Îngândurat, sorbi stropul de cucută:
Procesul nici n-a fost și l-ai pierdut.

Ah, foamea ta abstractă: cerc, triunghi,
Se schimbă, măcinată pe-ndelete.
Durerea lumii-ntregi este un junghi.

Tușind, cedezi din cer și-l simți în spete.
Și-ți porți de grijă-n silă, ca de-un unchi
Și-abia te-auzi gemând pe-un lemn: „Mi-e sete.“

PARMENIDE

A fi și a gândi totuna este,
Așa cum ne învață Parmenide
Ce e real există și-n poveste
Pitagora egal cu Euclide...

Și dincolo de număr dacă vid e
Și când prin vid nu trece nicio veste,
Răsar sau nu răsar din mare creste
De frunți în care zeii-și fac firide.

Aceeași este moarta ca și via
Materie: și cap și pălăria
Deopotrivă „știu“, „nu știu“ îngaimă.

Rămâne neclintită-a lumii taină
Nimicul ca și totul pe tipsia
Gândirii reci îmbracă-aceeași haină.

ARISTOTEL

Fire și noduri câte, pân' la el,
Din caierul gândirii eleate,
Le-au tors atâtea minți strălucite,
Ghem le făcu, din nou, Aristotel.

Lui Alexandru-i dă să zvârle ghemul
Prin Asia, departe, pân' la Gange,
Dar Grecia învinsă e de goange,
Inoculând sub silogism blestemul.

O clipă l-a-ncercat atunci deruta,
A plâns ce-a plâns pe-aridul *Organon*
Ci ca Socrate nu sorbi cucuta:

Mai ai de scris, bătrâne histrion!
De-atunci ne tot trimite cărți pe ruta:
Alexandria, Sparta, Babilon.

MAREA STRĂVEZIME

Lângă Ceahlău ar trebui, la greu,
Să-ți rezemi fruntea de cuvântul dor,
Când ceru-l sorbi din pumni, tremurător,
Și-ți toarnă stele-n suflet Dumnezeu.

Cu piatra solidar te simți, pe rând,
Uraniu, calcar, aur și siliciu.
Și pentru-o clipă – ca suprem capriciu –
Ești gândul însuși care-ți dă prin gând.

Orbita zării naște flori de-abis.
Voind să pipăi marea străvezime
Te prinzi într-un potir cu-albastru vis

Și-n tremurarea fragedei tulpine
Te iscălești pe cerul interzis
Și ca Icar te prăbușești în tine.

TRUP ȘI SUFLET

Pe pernă capu-mi pun ca pe butuc
Și-aștept spășit cu ochiu-ntredeschis
Și îl decapitează-un eunuc
Și-l plimbă prin haremul unui vis.

Uitat în pat, nevolnicul de trup
S-a învățat să stea, citind ziarul,
Pe pagina cu morți el dă cu zarul,
De viață are-o foame ca de lup.

Târziu am înțeles că-i somnul luptă
Cu acest trup inert, căscând mereu
El este floarea mea, pe care, ruptă,

O pun sfielnic pe mormântul meu.
Când toată vlaga visului e suptă
La loc vin cap și trup – și le e greu.